

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

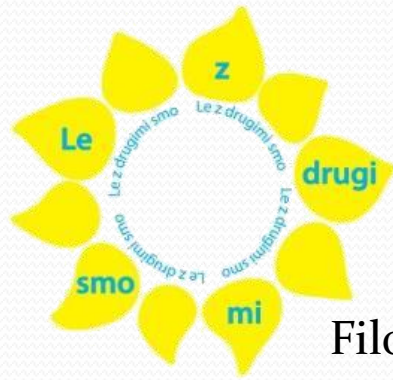

PEDAGOŠKI INŠTITUT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

»Krepitev socialnih in državljanskih kompetenc strokovnih delavcev«

Le z drugimi smo

Dr. Boris Vežjak
Filozofska fakulteta Maribor in Pedagoška fakulteta Maribor

Ničelna toleranca do nasilja: izzivi in problemi
Sovražni govor in svoboda izražanja

Naložbo sofinancirata Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije in
Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada

Predavanje

Kaj vemo o sovražnem govoru in naša začetna teoretska intuicija: je oblika nestrpnosti, ki jo zakon in ustava regulirata

63. člen Ustave Republike Slovenije

(prepoved spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti ter prepoved spodbujanja k nasilju in vojni)

Protiustavno je vsakršno spodbujanje k narodni, rasni, verski ali drugi neenakopravnosti ter razpihovanje narodnega, rasnega, verskega ali drugega sovraštva in nestrpnosti.

Protiustavno je vsakršno spodbujanje k nasilju in vojni.

Sovražni govor: letno poročilo portala Spletno oko za leto 2015

Prevladoval sovražni govor, uperjen proti prebežnikom

V letu 2015 smo prejeli **1153 prijav domnevno nezakonitega sovražnega govora**. V **51 primerih (4% vseh prejetih prijav)** smo ocenili, da prijave vsebujejo elemente nezakonitosti po 297. členu Kazenskega zakonika (KZ-1), zato smo jih v nadaljnjo obravnavo posredovali policiji. Med preostalimi prejetimi prijavi v 47 odstotkih primerov nismo ugotovili elementov spornega govora. Pri 27 odstotkih prejetih prijav smo ugotovili t.i. družbeno nesprejemljiv sovražni govor oziroma komunikacijo, ki jo sicer lahko uvrstimo v sovražni govor, vendar ne izpolnjuje potrebnih pogojev po omenjenem členu KZ-1. 12 odstotkov je bilo prijav žaljivega govora.

Pri domnevno nezakonitih primerih je šlo najpogosteje za **sovražni govor, usmerjen proti prebežnikom (55%)**, po številu pa so jim sledili primeri sovražnega govora na podlagi verske pripadnosti (24%), narodnosti (12%) in spolne usmerjenosti (6%). Preostali primeri so predstavljali sovražni govor, usmerjen proti Romom (2%) ter sovražni govor na podlagi politične pripadnosti (2%).

Kar 57 odstotkov primerov domnevno nezakonitega sovražnega govora se je leta 2015 nahajalo na družbenih omrežjih (leta 2014 zgolj 14%).

Meja med svobodo izražanja in sovražnim govorom

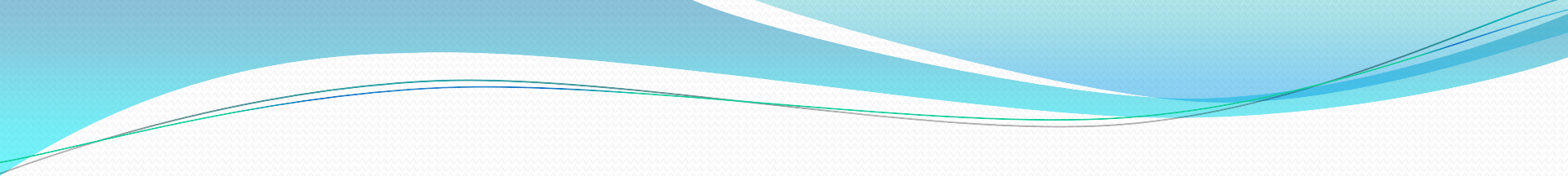
Za dejanje sovražnega govora je bistven namen diskriminacijskega zaničevanja, uperjenega v zakonsko ščitene posameznika ali skupino ljudi.

Kar dela razpravo o sovražnem govoru za težavno, je njegova razmejitev v odnosu do svobode izražanja in statusa, ki ga ima v demokratičnih procedurah. Ker je v okviru liberalnega pojmovanja demokracije neizbežno razumeti svobodo izražanja kot posebej zaščiteno in absolutno pravico, da bi z njo zamejili nevarnost vmešavanja države ali oblasti v procesih javnih razprav, so nekateri, kot recimo Dworkin (1994), v svobodi izražanja videli nedotakljiv temelj.

Po drugi strani je treba razmejiti sovražni govor od sovraštva, žaljivega ali diskreditacijskega govora.

Meja moje svobode je svoboda drugega: svoboda izražanja ima in mora imeti mejo

Če branimo svobodo izražanja kot zelo nedotakljivo pravico, bo posledično skopnela dimenzija tega, kaj je in kakšno vlogo ima sovražni govor – liberalec ali libertarec bo v tem pogledu že njegovo prepoznanje, kaj šele pregon, **podredil višje postavljeni vrednoti**. Dodatno dimenzijo ob zaščiti posameznikovega govora pred vplivom ali cenzuro oblasti je zagovarjal že John Stuart Mill (1985), ki se mu je zdelo pomembno poudarjati, da mora posameznikovo **od večine drugačno stališče biti nujno varovano** – njegov kriterij poudarka svobodi govora je zato bolj na zaščiti slehernika, ki ima drugačno stališče, pred dominacijo in pritiskom večine.

Vendar takšno absolutno pojmovanje svobode govora, najbolj prepoznavno jasno izraženo v prvem amandmaju ameriške ustave, ki pravi, da kongres ne sme oblikovati nobenega zakona, ki bi omejil svobodo govora ali tiska, odpira vrsto vprašanj, ker temelji na tradiciji libertarizma in individualistični predstavi, ki je dominirala v ZDA v zadnjih desetletij.

Po njej je **svoboda izražanja svetinja**, pri čemer, kot opozarjajo številni, spregleda številne negativne konsekvence sovražnega govora, saj v ohlapnem predpostavi, da na med **idejno sfero in praktično sfero** dejanj ni nikakršne posebne vezi. Prav njegova konkretna udejanitev in nesporna družbena moč je pripeljala do problematizacij absolutne pravice.

Razprava o sovražnem govoru skozi javno artikulirani primer: Erlah in streljanje beguncev

Lejla Irgl @Lejlalrgl

1d

Vstopnica v Slovenijo naj bo krstni list.
#BegunciNaMeji

Sebastjan Erlah

@SebastjanErlah

@Lejlalrgl jaz imam še bolj radikalno: Dovoliti približanje meji zgolj na 500m. Kar je več, vse postreliti, Bog bo že poznal svoje.

26. 08. 15 15.17

2 RETWEETS

Pravna podlaga obravnave sovražnega govora: Svet Evrope

Sovražni govor kot kategorijo po eni strani definirajo institucije, ki ga želijo omejiti ali preganjati, po drugi pa ustave in zakoni posameznih držav, med drugimi npr. Evropska konvencija o človekovih pravicah, Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije in Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah. Slovenija kot članica Evropske unije med drugim sledi definiciji Sveta Evrope, po kateri je sovražni govor

‘vsaka oblika izražanja, ki širi, razpihuje, spodbuja ali opravičuje rasno sovraštvo, ksenofobijo, antisemitizem ali druge oblike sovraštva, ki temeljijo na nestrpnosti, kar vključuje nestrpnost, izraženo z agresivnim nacionalizmom in etnocentrizmom, diskriminacijo in sovraštvom proti manjšinam, migrantom ali osebam z migrantskim ozadjem’.

Težave te definicije

V opredelitvi niso posebej omenjene nekatere skupine, kot so npr. hendikepirani ali istospolno usmerjeni, poudarek je na nestrpnosti in sovraštvu na podlagi rasnega, etničnega in nacionalnega ključa. V Sloveniji se pri obravnavi sklicujemo tudi na določbe 63. člena Ustave, ki govori o prepovedi spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti ter prepoved spodbujanja k nasilju in vojni.

Sovražni govor je namreč lahko velikokrat povezan z napeljevanjem ali hujskanjem k narodni, rasni, verski ali drugi neenakopravnosti oziroma z razpihovanjem narodnega, rasnega, verskega ali drugega sovraštva in nestrpnosti. V tem primeru je neposredno protiustaven, saj je takšno sleherno spodbujanje k nasilju in vojni.

Dikcija 297. člena KZ

Poglavitni razlogi za odsotnost pregona sovražnega govora očitno teži v posebni razlagi 297. člena Kazenskega zakonika (KZ-1), katerega določba 1. odstavka se glasi:

»Kdor javno spodbuja ali razpihuje sovraštvo, nasilje ali nestrpnost, ki temelji na narodnostni, rasni, verski ali etnični pripadnosti, spolu, barvi kože, poreklu, premoženjskem stanju, izobrazbi, družbenem položaju, političnem ali drugem prepričanju, invalidnosti, spolni usmerjenosti ali katerikoli drugi osebni okoliščini, in je dejanje storjeno na način, ki lahko ogrozi ali moti javni red in mir, ali z uporabo grožnje, zmerjanja ali žalitev, se kaznuje z zapornom do dveh let.«

Se pravi: 297. člen Kazenskega zakonika, ki prepoveduje javno izražanje sovraštva, nasilja, nestrpnosti. Tudi v tem členu nastopajo izrazi '**sovraštvo**', '**nasilje**' in '**nestrpnost**', zaščitene skupine pa opisane kot tiste, pri katerih ti izrazi temeljijo na 'narodnostni, rasni, verski ali etnični pripadnosti, spolu, barvi kože, poreklu, premoženjskem stanju, izobrazbi, družbenem položaju, političnem ali drugem prepričanju, invalidnosti, spolni usmerjenosti ali katerikoli drugi osebni okoliščini'.

Če se glede določbe v Ustavi strinjamo, pa ni popolnoma jasno, ali opisani člen Kazenskega zakonika sploh opisuje 'sovražni govor' - ne prvi ne drugi tega izraza v tej obliki ne poznata. Po eni strani imajo tako v kazenskopравnih predpisih tovrstno izražanje označeno za prekršek vzbujanja nestrpnosti (20. člen Zakona varstvu javnega reda ali miru) ali pa za kaznivo dejanje javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti (po omenjenem 297. členu Kazenskega zakonika).

Pri presoji konkretnih primerov sovražnega govora in tudi zakonskih določb kaznivih dejanj smo na ravni principov soočeni s kolizijo dveh legitimnih zavarovanih interesov: **pravice do svobode izražanja** (39. člen Ustave RS) na eni strani in **varovanja integritete in dostojanstva posameznika** oziroma posredno družbenih skupin (63. člen Ustave RS) na drugi strani. V njunem razmerju zato posledično glede na okoliščine vsakega posameznega primera poteka presoja, ali gre za še dopustno izražanje mnenja, ali pa za prekršek oziroma kaznivo dejanje.

Nadaljnja težava (v slovenski zakonodaji) je, ali smemo ciljno skupino, ki jo prizadeva tak govor, razširiti na podlagi vseh naštetih elementov, med drugim torej tudi na okoliščine, kot so premoženjsko stanje, izobrazba, družbeni položaj, politično prepričanje in druga osebna okoliščina. **Povedano preprosto: so izjave tipa 'Bogataši so lopovi' ali 'Sodniki so smeti' oblika sovražnega govora ali ne?** Ni pretirano reči, da je v tem primeru pravosodna praksa povsem nedorečena – gledamo onstran kazenske zakonodaje Slovenije bi nemara bil odgovor nikalen, v domačem okolju pa preprosto prakse še nimamo.

Tožilske razlage sovražnega govora

S pomočjo uradnih stališč Urada generalnega državnega tožilca Republike Slovenije so nam k sreči na voljo nekatera pojasnila, zakaj po njihovem mnenju ni mogoče preganjati takšnih in podobnih izjav kot kaznivih dejanj po uradni dolžnosti. V nadaljevanju na kratko predstavljam svoje razumevanje pravne podlage za pregon sovražnega govora, s katerim hujskaški in s sovraštvom intonirani govor ali pisanje, usmerjeno proti sicer družbeno zaščiteni skupini ljudi ali posamezniku, kolikor ta tej skupini pripada na podlagi posebne, v govoru ali zapisu izpostavljene značilnosti.

V nadaljevanju navajam dva dokumenta, na katera se je v zadnjem času sklicevalo tožilstvo. Prvo je »*Stališče Urada generalnega državnega tožilca RS*« z dne 4.9.2015 in ima status odgovora na novinarska vprašanja.

Drugi je »*Pravno stališče Vrhovnega državnega tožilstva glede 297. člena KZ*« z dne 27.2.2013. Vrhovno državno tožilstvo RS sicer v javni komunikaciji po izbruhu zadeve Erlah ugotavljalo, da je sovražni govor v domači zakonodaji nejasen. Zato v dokumentu »Stališče Urada generalnega državnega tožilca RS« opozarja, da **»slovenska zakonodaja termina »sovražni govor«, katerega bistvo je manifestirano z ravnanjem na temelju predsodkov, ne uporablja.«**

Nato pa dodaja, da se v kazenskoopravnih predpisih takšno izražanje označuje kot prekršek vzbujanja nestrpnosti (20. člen Zakona varstvu javnega reda ali miru) oziroma kot kaznivo dejanje javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti (297. člen KZ-1).

Vendar nato tožilstvo opisano razmerje interpretira v čisto posebni luči: ne samo, da mora presojudati ob vsakem posameznem primeru, ali gre za še dopustno izražanje mnenja ali za prekršek oziroma kaznivo dejanje, ampak dodaja izpolnitev pogoja. Se pravi: ne samo, da je po njegovem pomembno upoštevati, da je kaznivo le tisto ravnanje v smeri javnega spodbujanja in razpihovanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti, ki temelji na določeni osebni okoliščini posameznika, temveč mora biti hkrati izpolnjen pogoj, ki govori o tem, da lahko takšno dejanje **»ogrozi ali moti javni red in mir ali pa je storjeno z uporabo grožnje, zmerjanja in žalitev.«**

Ključna je interpretacija, po kateri pri presoji zakonskih stanov kaznivih ravnanj in tudi konkretnih primerov sovražnega govora gre na načelni ravni za kolizijo dveh legitimnih zavarovanih interesov: pravice do svobode izražanja (39. člen Ustave RS) na eni strani in varovanja integritete in dostojanstva posameznika oziroma posredno družbenih skupin (63. člen Ustave RS) na drugi strani.

Javna stališča tožilstva do sovražnega govora

Popolnoma razumljivo je, da je državni tožilec vezan na ustavo in zakon, pri čemer okvir njegovega delovanja predstavlja tudi načelo zakonitosti iz 28. člena Ustave RS. Tudi drži, da je odločitev o pregonu storilcev avtonomna strokovna odločitev. Če niso izpolnjeni vsi zakonski znaki kateregakoli kaznivega dejanja, tudi v primeru suma javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti po 297. členu KZ-1, kazenskega pregona po tej določbi ni dopustno začeti in voditi.

Vendar niti v primeru Erlah ni sledilo pojasnilo, da je morda prišlo do izpolnitve znakov drugih kaznivih dejanj (zoper življenje ali telo, človekove pravice in svoboščine ali zoper čast in dobro ime) ali morda za prekršek po Zakonu o varstvu javnega reda in miru. Toda v praksi se izkaže, da je za organe pregona praktično vedno nedosegljivo izpolnjiv pogoj o praktični nevarnosti ogrožanja javnega reda in miru. Takšno branje 297. člena pa je zato globoko v sebi protislovno na naslednji način: ker uvaja dodatni neustrezni formalni pogoj o ogrožanju javnega reda in miru, bo prihajalo v trenutku njegovo izpolnitev do preskoka v vrsti kaznivega dejanja, očitno zoper življenje in telo. Protislovje je torej takšno: dokler ni izpolnjen dodatni pogoj, ne bo šlo za kaznivo dejanje po 297. členu. Ko pa bo izpolnjen, znova primarno ne bo šlo za takšno kaznivo dejanje po istem členu, ampak za drugo.

Kaj smemo ali moramo storiti pri omejevanju sovražnega govora? Predlogi.

SPREMEMBA ZAKONOV

- Sprememba 297. člen KZ. (Nekateri ustavni in drugi pravniki pledirajo zgolj k temu, da tožilci omehčajo svojo interpretacijo tega člena).
- Bolj smiselna uvrstitev tega člena v sklop kršitev človekovih pravic (ni dovolj le tekstovna sprememba).

POLITIČNI UKREPI ZOPER NETOLERANCO, NASILJE, SOVRAŠTVO, KSENOFOBIO IN RASIZEM

- Dvig politične kulture: odpoved retoriki sovraštva in nestrpnosti, javna obsodba.
- Krepitev kulture sožitja in strpnosti v družbi.
- Pravni vidiki: slovenski pravni sistem pregona ne omogoča razkritja identitete avtorja na spletu.

PREGON IN OMEJEVANJE SOVRAŽNEGA GOVORA V MEDIJIH IN JAVNEM DISKURZU

- Dvig znanja in kompetenc urednikov in novinarjev
- Dvig odgovornosti in nalog urednikov in novinarjev (sploh na spletu in komentarjih pod novicami)
- Tehnično omejevanje sovražnega govora na spletu
- Rešitev kadrovskih težav (premalo kadrov, urednikov)

PREGON IN OMEJEVANJE SOVRAŽNEGA GOVORA NA SPLETU IN DRUŽBENIH OMREŽJIH

- Tehnično omejevanje, uvedba filtrov s »prepovedanimi« besedami, npr. žalitvenimi izrazi (niger, peder, cigan ipd.)
- Učinkovitejši sistem prijav

OZAVEŠČANJE

- Vzgojnoizobraževalni ukrepi, promocijske in ozaveščevalne aktivnosti v smeri ozaveščanja vseh ciljnih skupin (otrok, učencev, dijakov, študentov, učiteljev, vzgojiteljev, širše javnosti).
- Omejevanje in preprečevanje sovražnega govora z mehkejšimi pristopi, komunikacijo, prijavo organom civilne družbe (Spletno oko, ipd.)
- Samokontrola in krepitev duhovne kulture posameznika.

Delavnica

Vprašanja za razpravo:

Če v sodni in tožilski praksi Republike Slovenije sovražni govor ni pregonljivo dejanje, mar to dejstvo ne korelira s pogostostjo nastopa sovražnega govora?

Kaj bi morali storiti in kakšne ukrepe bi morali sprejeti, da bi sovražni govor postal pregonljiv?

Kako lahko sovražni govor ustavljamo v šolskem sistemu?

Ali so celo izjemno maloštevilne dosedanje obsodbe so bile, ker niso izpolnjevale naštetih pogojev, krivične in nezakonite?

Kako razlikovati sovražni govor kot pravni pojem od „sociološke“ dimenzije širjenja sovraštva – če upoštevamo, da vsak sovražni govor še ni kazniv in tudi ne v striktnem smislu sovražni govor?

Kako bi opisali sovražni govor v spodnjih primerih?

Mariborska občina, fasada, februar 2015

1

“Par palc amonala, par bomb M75 in par AK-47 za vsak slučaj, mislim, da drugače ne bo šlo. Ali pa tista varianta eden po eden bi tudi šla, da se malo zamislijo. Krkaši, prosim za glasbeno željo; Korado/Brendi, kam so šli vsi cigani. Hvala.”

NOVICE

SLOVENIJA

POSEL DANES

SVET

KRONIKA

KULTURA

SLOVENC V TUJINI

TUJCI V SLOVENIJI

Torek,
16. 7. 2019; 12.29

Osveženo:
17 ur, 15 minut

Poslanec bi migrantu poslal "šus v glavo". Ker je premalo konkreten, ga ne bo nihče preganjal.

Avtor: Andreja Lončar

 7,28

 TERMOMETER

 komentarji: 34

Literatura, viri

Brink, David. 2001. *Milliam Principles, Freedom of Expression, and Hate Speech*, *Legal Theory*, 7, pp. 119–157.

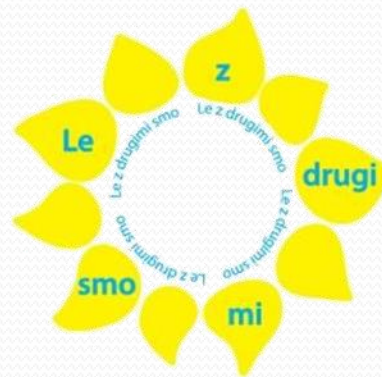
Mill, John Stuart. 1985. *On liberty*. London: Penguin Books. Slovenski prevod: O svobodi.

Milosavljević, Marko. 2012. Regulacija in percepcija sovražnega govora. *Teorija in praksa*, št. 1, letnik 49, pp. 112-113.

Sardoč, Mitja in Vezjak, Boris. 2016. Med svobodo izražanja in sovražnim govorom : dilematična razmerja, *Družboslovne razprave*, letn. 32, št. 81, pp. 61-77.

Teršek, Andraž. 2007. *Svoboda izražanja (v sodni praksi Evropskega sodišča za človekove pravice in slovenski ustavnosodni praksi)*. Ljubljana: Informacijski dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK.

Weber, Anne. 2009. *Manual on hate speech*, Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Več informacij:

<https://lezdrugimismo.si/sl>

Kontakt:

vezjak@yahoo.com

info@lezdrugimismo.si